

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه

و تقریر و بیان تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

۱۰/جمادی الأول/۱۴۴۵ هـ، ق موافق ۳/قوس/۱۴۰۲هـ، ش

فضیلت عیادت مریض و آداب آن

الحمد لله الذي هدانا لما يحبُّ ويرضى، وجعل من السنن المؤكدة عيادة المرضى، والصلاة والسلام على نبيه المصطفى، وعلى آله وصحبه ومن ارتضى، أما بعد :

قال الله سبحانه وتعالى: {وَالَّذِي هُوَ يُطْعَمُنِي وَيَسْقِينِ . وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ . وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ . وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ} الشعراء: (۸۲)

عیادت مریض بالای برادر مسلمان حق اسلامی است، احوال پرسى مریض یک عمل مستحب است اسلام به این کار ترغیب داده است تا اینکه مریض در اثنای مریضی روحیه اخوت اسلامی را احساس کند، چنانچه که پرسش مریض درد مریض را کم نموده و در شخص مریض احساس برادری را زنده میکند، وقتی که می بیند که برادران او بخاطر صحتمندی وی دستان خود را به بارگاه پروردگار بلند کرده و به زبان به طور عاجزانه از الله تعالی صحت میخواهند؛ پس این تسلیت برادران او باعث خوشحالی وی میگردد و اعتماد آنها به پروردگار ش زیاد میکند.

و در پرسش مریض محبت زیاد گردیده و دردهای او سبک میشود .

عادت صحابه کرام و تابعین این بود کسیکه از مجلس ایشان چند روز غایب می شد ایشان به احوال پرسى او می رفتند که او چرا غایب است اگر به سفر رفته بود در حق او دعا میکردند و اگر مریض می بود عیادت آنها میکردند.

امام اعمش رح میگوید: که از ما اگر کسی سه روز غایب می شد ما در باره او پرسان میکردیم، اگر مریض می بود به عیادتش میرفتیم.

یک مسلمان بالای دیگر مسلمان شش حق دارد که یکی از آن احوال پرسى در وقت مریضی است، و در حدیث شریف آمده

است: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ سِتُّ : قِيلَ : مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : إِذَا

لَقَيْتَهُ فَسَلِّمْ عَلَيْهِ ، وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانصَحْ لَهُ ، وَإِذَا عَطَسَ فَحَمِدَ اللَّهَ فَشَمِّتْهُ ، وَإِذَا مَرِضَ فَعُدَّهُ ، وَإِذَا مَاتَ

فَاتَّبَعَهُ . أخرجه أحمد ۳۷۲/۲ ومسلم ۵۷۰۲ .

ترجمه:- از ابو هریره رضي الله عنه روایت است که نبی کریم صلی الله علیه وسلم فرمودند: یک مسلمان بالای مسلمان دیگر شش حق دارد؛ گفته شد که آنها کدام اند ای رسول خدا؟ نبی علیه السلام فرمودند: وقتیکه به برادرت روبرو شدی به او سلام بده، وقتیکه تورا دعوت کرد دعوت او را اجابت کن، اگر از تو نصیحت خواست او را نصیحت کن، وقتیکه عطسه زد الحمد لله بگو و در حق او به یرحمک الله دعا بکن، اگر مریض شد به احوال پرسی وی برو، اگر مرد جنازه اش را پیروی کن.

۱- همچنان رسول الله صلی الله علیه وسلم به پرسش مریض امر کرده است.

عن البراء بن عازب رضي الله عنه، قال : (أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ). متفق عليه

ترجمه:- از براء بن عازب رضي الله عنه روایت است که : رسول الله صلی الله علیه وسلم مارا به عیادت مریض امر کرده.

۲- پرسش مریض باعث قرب و نزدیكت الله تعالى میگردد. عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : (إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَا ابْنَ آدَمَ : مَرَضْتُ فَلَمْ تُعِدْنِي قَالَ : يَا رَبِّ كَيْفَ أَعُوذُكَ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ؟ قَالَ أَمَا عَلِمْتَ أَنْ عَبْدِي فَلَانًا مَرَضَ فَلَمْ تُعِدَّهُ ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّكَ لَوْ عُدْتَهُ لَوَجَدْتَنِي عِنْدَهُ) . الجمع بين الصحيحين للحميدى-

ترجمه:- از ابوهریره رضي الله عنه روایت است او میگوید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: بدون شک الله تعالى در روز قیامت میفرماید: ای اولاد آدم! من مریض شدم و تو پرسان من را نکردی (بنده میگوید) چگونه من پرسان تورا کنم در حالیکه تو پروردگار عالمیان هستی! الله تعالى میفرماید: آیا خبر نبودى که فلان بنده من مریض بود و تو پرسان او را نکردى آیا نمیدانستی که اگر تو پرسان آنرا میکردى من را در آنجا در مى یافتى.

امام نووي در شرح این حدیث میگوید: " قَالَ الْعُلَمَاءُ : إِنَّمَا أَضَافَ الْمَرَضَ إِلَيْهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ، وَالْمُرَادُ الْعَبْدُ تَشْرِيفًا لِلْعَبْدِ وَتَقْرِيبًا لَهُ . قَالُوا : وَمَعْنَى (وَجَدْتَنِي عِنْدَهُ) أَي وَجَدْتَ ثَوَابِي وَكَرَامَتِي " . شرح صحيح مسلم ۳۷۱/۸.

علمای کرام گفته اند: الله تعالى نسبت مرض را که بخود کرده است در حالیکه بنده مریض است این بخاطر عزت و کرامت بنده و قرب و نزدیكت پروردگار، زیرا علما میگویند: که معنی این جمله این است (وجدتني عنده) یعنی ثواب من را در جوار این بنده در مى یافتى.

۳- پرسان مریض سبب نعمتها میگردد. عن ثوبان رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : (إنَّ الْمُسْلِمَ إِذَا عَادَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ لَمْ يَزَلْ فِي حُرْفَةِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَرْجِعَ قَيْلًا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ! وَمَا حُرْفَةُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ : جَنَاهَا) . رواه مسلم

ترجمه:- از ثوبان رضي الله عنه روایت است که پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: وقتیکه مسلمان پرسان برادر مسلمان مریض خود را بکند او همیشه در حرفه جنت میباشد تا وقتیکه از نزد او بیرون شود، سوال شد که یا رسول الله خرفه جنت چیست؟ فرمودند: که باغی در جنت است .

۴- کسیکه به پسران مریض می رود هفتاد هزار ملائک تا شام برای او دعاء میکنند. عن علي رضي الله عنه قال : سمعت رسول الله عليه وسلم يقول : (مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَعُودُ مُسْلِمًا عُدْوَةً ؛ إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يَمْسِيَ ، فَإِنْ عَادَهُ عَشِيَّةً إِلَّا صَلَّى عَلَيْهِ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى يَصْبِحَ ، وَكَانَ لَهُ خَرِيفٌ فِي الْجَنَّةِ). رواه الترمذي

ترجمه:- از علی رضي الله عنه روایت است او میگوید: که من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: هیچ مسلمان نیست که صبحگاه به پسران مریض برود مگر اینکه هفتاد هزار ملائک تا شام به او دعا میکنند، اگر شامگاه به پسران مریض برود هفتاد هزار ملائک تا صبحگاه برای او دعا میکنند و او را باغچه در جنت است.

۵- کسی به پسران مریض می رود رحمت به او نازل شده و بخشیده میشود.

عن عمر بن الحکم بن رافع الأنصاري ، قال : سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ ، قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : (مَنْ عَادَ مَرِيضًا ، خَاصًّا فِي الرَّحْمَةِ ، حَتَّى إِذَا قَعَدَ اسْتَقَرَّ فِيهَا). أخرجه البخاري ، في (الأدب المفرد) ۵۲۲.

از عمر بن الحکم بن رافع انصاري رح روایت است او میگوید: من از جابر بن عبد الله شنیدم او میگوید: من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: کسیکه به پسران مریض میرود در رحمت داخل میشود تا وقتی که او می نشیند در رحمت استقرار پیدا میکند.

عَنْ مَرْوَانَ بْنِ أَبِي دَاوُدَ ، قَالَ : أَتَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ ، فَقُلْتُ : يَا أَبَا حَمَزَةَ ، إِنَّ الْمَكَانَ بَعِيدٌ ، وَنَحْنُ يُعْجِبُنَا أَنْ نَعُودَكَ ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ ، فَقَالَ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : أَيُّمَا رَجُلٍ يَعُودُ مَرِيضًا ، فَإِنَّمَا يَخُوضُ فِي الرَّحْمَةِ ، فَإِذَا قَعَدَ عِنْدَ الْمَرِيضِ غَمَرَتْهُ الرَّحْمَةُ ، قَالَ : فَقُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، هَذَا لِلصَّحِيحِ الَّذِي يَعُودُ الْمَرِيضَ ، فَأَلْمَرِيضُ مَا لَهُ ؟ قَالَ : تُحَطُّ عَنْهُ ذُنُوبُهُ). أحمد ۱۷۴۱۳.

ترجمه:- از مروان ابن ابی داود روایت است او میگوید: من نزد انس ابن مالک آمدم و به او گفتم: ای ابو حمزه! جای دور است و ما خوش داریم که پسران شمارا بکنیم او سر خود را بلند کرده و گفت: من از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیده ام که فرمودند: هرکسی که از مریض پسران کند او در رحمت داخل میشود و وقتی که با مریض بنشیند رحمت او را احاطه میکند ما عرض کردیم که ای رسول خدا! این است اجر و پاداش آن شخص صحتمند بود که به پسران مریض رفته بود ، از برای مریض چه اجر است؟ فرمودند: که گناهان او می ریزد.

آداب پریشی مریض:

پریشی مریض یک سلسله آدابی دارد که باید به آن توجه شود که آن قرار ذیل اند:

۱- در وقت مناسب پریشی مریض شود.

بعضی اوقات مریض از اتاق عملیات خانه بیرون نشده که مردم به پرسان او میروند بلکه در اینطور وقت پرسان مریض مناسب نیست، پرسان وقتی صورت بگیرد که مریض سر حال باشد و اعضای فامیل او همان وقت مهمان داری را داشته باشند.

و در حدیث شریف آمده است: (عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَعُودُ مَرِيضًا إِلَّا بَعْدَ ثَلَاثٍ). ابن ماجه (۱۴۳۷).

ترجمه:- از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است او میگوید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از سه روز پریشی مریض را میکرد.

۲- از حالات مریض جويا شدن، این ادب عیادت و پرسان مریض است که از مریض احوال پرسی شود. عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ لَبِيدٍ ، قَالَ: لَمَّا أُصِيبَ أَكْحَلُ سَعْدٍ ، يَوْمَ الْخَنْدَقِ ، فَتَقَلَّ ، حَوْلُهُ عِنْدَ امْرَأَةٍ ، يُقَالُ لَهَا : رُقَيْدَةٌ ، وَكَانَتْ تُدَاوِي الْجَرْحَى ، فَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا مَرَّ بِهِ ، يَقُولُ : كَيْفَ أُمْسَيْتَ ؟ وَإِذَا أَصْبَحَ : كَيْفَ أَصْبَحْتَ ؟ فَيُخْبِرُهُ . أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ ، فِي الْأَدَبِ الْمَفْرُودِ ۱۱۲۹ .

ترجمه:- از محمد بن لبید روایت است او میگوید: وقتی که اکحل سعد در غزوه خندق زخمی شد و حالات او شدید شد ، مردم او را بخانه رفیده بردند، رفیده زخمی هارا تداوی میکرد وقتی که نبی علیه السلام از جوار او عبور کرد به او گفت: روز را چگونه سپری کردی؟ وقتی که صباح از نزد او عبور میکرد می پرسید: شب را چگونه سپری کردی؟ او به رسول الله صلی الله علیه وسلم گزارش میداد.

۳- برای مریض دعای صحت کردن و مریض را به این دم؛ دم کردن. (وعن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان إذا عاد مريضا يقول: (أذهب البأس رب الناس، اشفه أنت الشافي، لا شفاء إلا شفاؤك، شفاء لا يغادر سقماً) . رواه مسلم

ترجمه:- از عایشه رضی الله عنها روایت است وقتی که رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسان مریض را میکرد به او میگفت: ای پروردگار! او را شفا نصیب کن زیرا تنها تو شفا دهنده هستی، بدون شفای تو دیگری شفا بی نیست، آن شفای که هیچ نوع دردی را در بدن نمی ماند.

۴- مریض را به اجر و پاداش صبر توصیه کردن این یک آداب پریشی مریض است که به مریض بگوئیم که به مرض صبر کردن اجر بزرگ دارد. الله تعالی تورا صحت و پاداش دهد.

الله تعالی میفرماید: {وَلْتَبْلُوْنَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ. أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ} البقرة: (۱۵۷)

و در یک حدیث شریف آمده است: (عن أنس بن مالك، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا ابتلى الله العبد المسلم ببلاء في جسده، قال الله للملك: اكتب له صالح عمله الذي كان يعمل، فإن شفاؤه، غسله وطهره، وإن قبضه، عفر له، ورحمه). مسند أحمد

ترجمه:- انس بن مالک رضی الله عنه میگوید: که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: وقتیکه الله تعالی یک بنده مسلمان را به در یک مصیبت مبتلاء کند، الله تعالی به ملائک میگوید: از برای این شخص عمل صالحی که در صحت مندی انجام میداد نوشته کن و او را از گناهان پاک کن و اگر او را می میرانی به او خوبی ورحم کن.

۵- از مریض کم پرسیدن. بعضی مردم عادت دارند که از مریض آنقدر می پرسند که مریض از جواب دادن آنها خسته میشود از مریض زیاد پرسان کردن مناسب نیست.

یکبار حضرت عمر بن عبدالعزیز مرخص شد یک شخص به پرسان او آمد و از او احوال پرسی کرد و او برایش معلومات داد. آن شخص گفت: از این مرض کسی صحت مند نشده است، فلانی هم به این مرض مبتلاء بود مرد وفلانی هم به این مرض مرد؛ حضرت عمر ابن عبدالعزیز به او گفت: وقتیکه به پرسان مریض میروی به او بشارت مرگ را مده، وقتیکه از نزد من رفتی دیگر به پرسان من نیایی.

۶- به مریض سخنان امید وار کننده وصحت گفته شود وقتی کسی به پرسان مریض می رود مناسب است که به او بشارت صحت داده و بگوید: ان شاء الله زود صحت مندی میشود. و در حدیث شریف آمده است: (عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إذا دخلتم على المريض فنفسوا له في الأجل فإن ذلك لا يرد شيئاً وهو يطيب بنفسه المريض). أخرجه ابن ماجه (۱۴۳۸) والترمذي ۲۰۸۷.

ترجمه:- از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: وقتیکه به مریض داخل میشود اجل او را دور بکنید، یقیناً هیچ چیزی رد کرده نمیتواند اجل را مگر اینکه یک خوشحالی قلبی از برای مریض است.

۷- از مریض دعا طلب کردن. یکی از آداب پرسش مریض این است که از مریض دعا خواسته شود؛ زیرا که مریض پریشان است و دعای پریشان مستجاب است.

(عن عمر بن الخطاب، قال: قال لي النبي صلى الله عليه وسلم: إذا دخلت على مريض، فمُرّه أن يدعو لك، فإن دعاءه كدعاء الملائكة). أخرجه ابن ماجه (۱۴۴۱).

ترجمه:- از حضرت عمر بن الخطاب رضي الله روایت است او میگوید: رسول الله صلى الله عليه وسلم به من فرمودند: وقتیکه به مریض داخل شدی به مریض بگو که برای تو دعا کند یقیناً دعای مریض مانند: دعای ملائک است.

۸- پرسان مریض را خاص به رضای الله بکنید نه بخاطر مصلحت های دنیوی و نه بخاطر اینکه خود را از ملامتی خلاص کنید؛ بلکه بخاطر ادای حق برادری به پرسان او میرود.

۹- نزد مریض بسیار ننشینید، تا اینکه به مریض و خانواده او فشار نیایید، اگر مریض به زیاد نشستن او خوش میشود باز بنشینید.

۱۰- برای مریض دعای ماثور و غیر ماثور بخواهد.

۱۱- برای عیادت کننده مستحب است که چیزهای آسان را برای مریض یاد آور شود مثلاً بگوید: (لابأس عليك، طهور إن شاء الله)، یعنی: هیچ نوع پروا نکن، اگر الله بخواهد جور میشوی. پیغمبر صلى الله عليه وسلم به این الفاظ پرسان مریض را میکرد.

۱۲- پرسان غیر مسلمان هم جواز دارد زیرا که پیامبر صلى الله عليه وسلم برای عیادت پسر یهودی رفته بود و سپس اسلام را برایش عرض نمود و او مسلمان شد و این هم یک شخصیت انسانی را احترام اسلامی و جوانمردی است.